

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Π.Μ.Σ.
**«ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ» (Economics and Business
Law)**

Εισαγωγή στο Δίκαιο των Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων

Δρ Δημήτριος Α. Κούρτης, Επικ. Καθηγητής ΔΔΔ - Νομική Σχολή ΑΠΘ
Ε: kadimitr@law.auth.gr

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Δομή της Διάλεξης

01

Έννοια και Περιεχόμενο

Τι καλύπτει το Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο

02

Αλληλεπίδραση Διεθνούς και Εσωτερικού Δικαίου

Πώς συνυπάρχουν τα δύο επίπεδα

03

Σύγκρουση Εθνικών Δικαίων

Εξεδαφική εφαρμογή και ιδιωτικό διεθνές δίκαιο

04

Κύριοι Τομείς

Εμπόριο, επενδύσεις, νομισματικό δίκαιο, ΕΚΕ

05

Οικονομικός Ορθολογισμός και Δίκαιο

Η σχέση δικαίου με την οικονομική λογική

ΚΕΦΆΛΑΙΟ 1

Έννοια του Διεθνούς Οικονομικού Δικαίου

Ο όρος «Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο» περιλαμβάνει ένα σύνθετο πλέγμα κανόνων που διέπουν τις διεθνείς οικονομικές σχέσεις και τη διασυνοριακή οικονομική δραστηριότητα κρατών, διεθνών οργανισμών και ιδιωτών. Αφορά τη ρύθμιση διασυνοριακών συναλλαγών σε αγαθά, υπηρεσίες και κεφάλαια, τις νομισματικές σχέσεις και τη διεθνή προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Στενή vs. Ευρεία Αντίληψη

Στενή Αντίληψη

Περιορίζεται στο τμήμα του δημοσίου διεθνούς δικαίου που ρυθμίζει άμεσα τις οικονομικές σχέσεις μεταξύ κρατών ή διεθνών οργανισμών: δίκαιο διεθνούς εμπορίου, επενδύσεων και νομισματικό δίκαιο.

Ευρεία Αντίληψη

Αντικατοπτρίζει τον ρόλο ιδιωτών και υβριδικών φορέων (π.χ. ICANN), αναγνωρίζει την αλληλεπίδραση διεθνούς και εσωτερικού δικαίου, και καλύπτει κανόνες για ανθρώπινα δικαιώματα, διαφθορά, περιβάλλον και εργασιακές συνθήκες.

- ❑ Το παρόν ακολουθεί την **ευρεία αντίληψη**: δίκαιο των διεθνών οικονομικών σχέσεων, όχι μόνο δημόσιο διεθνές οικονομικό δίκαιο.

Γιατί Συμπεριλαμβάνουμε τους Ιδιώτες;

1 Ατελής εικόνα χωρίς αυτούς

Μια αντίληψη περιορισμένη στις σχέσεις μεταξύ κρατών θα αγνοούσε κανόνες ουσιώδεις για τους ιδιώτες σε διασυνοριακές δραστηριότητες.

2 Διεθνείς συνθήκες για ιδιώτες

Διμερείς και πολυμερείς επενδυτικές συνθήκες παρέχουν διαιτησία μεταξύ κρατών και ξένων επενδυτών (Σύμβαση ICSID). Η επενδυτική διαιτησία θέτει επενδυτή και κράτος σε ίση βάση.

3 Πολυεθνικές με βάρος κρατών

Πολλές πολυεθνικές εταιρείες έχουν οικονομικό βάρος συγκρίσιμο ή ανώτερο πολλών κρατών, διαπραγματευόμενες ισότιμα για επενδύσεις και παραχωρήσεις.

Βασικά Διεθνή Νομικά Εργαλεία

CISG

Σύμβαση ΟΗΕ για τη Διεθνή Πώληση Κινητών — εναρμόνιση ουσιαστικού δικαίου.

Σύμβαση Νέας Υόρκης

Αναγνώριση και εκτέλεση αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων.

Συμφωνίες Βασιλείας

Μη δεσμευτικά πρότυπα για κεφαλαιακή επάρκεια τραπεζών και διαχείριση ρευστότητας, εφαρμοζόμενα μέσω εθνικής νομοθεσίας.

Ήπια σύγκλιση

Παγκόσμιος ελάχιστος φόρος και λογιστικά πρότυπα — τάσεις εναρμόνισης χωρίς δεσμευτικότητα.

Αλληλεπίδραση Διεθνούς και Εσωτερικού Δικαίου

Το δημόσιο διεθνές δίκαιο οριοθετεί την άσκηση ρυθμιστικών εξουσιών στην εσωτερική σφαίρα. Αντίστροφα, θεμελιώδεις αρχές κοινές στα περισσότερα εθνικά δίκαια — όπως η καλή πίστη ή η απαγόρευση της διαφθοράς — μπορούν να αναδειχθούν σε «γενικές αρχές δικαίου» κατά το άρθρο 38§1(γ) του Καταστατικού του ΔΔΔ.

«Η δωροδοκία αντίκειται στη διεθνή δημόσια τάξη των περισσοτέρων, αν όχι όλων, των κρατών.»— **World Duty Free Ltd κατά Κένυας**, ICSID ARB/00/7

Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο και Ελληνικό Σύνταγμα

Θεσπίζει την υπεροχή των γενικά παραδεκτών κανόνων του διεθνούς δικαίου και των επικυρωμένων διεθνών συμβάσεων έναντι κάθε αντίθετης εθνικής διάταξης νόμου, διασφαλίζοντας την άμεση εφαρμογή τους στο εσωτερικό δίκαιο.

Άρθρο 28 Συντάγματος

- Υπεροχή διεθνούς δικαίου
- Άμεση εφαρμογή διεθνών οικονομικών συμβάσεων
- Συνταγματική κατοχύρωση

Προστασία Ξένων Κεφαλαίων

Παρέχει ένα σταθερό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία και ενθάρρυνση των ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα, περιλαμβάνοντας εγγυήσεις κατά της απαλλοτρίωσης και διασφαλίζοντας την ελεύθερη μεταφορά κεφαλαίων και κερδών.

- Εγγυήσεις κατά της απαλλοτρίωσης
- Ελεύθερη μεταφορά κεφαλαίων και κερδών
- Ισότιμη μεταχείριση (national treatment)

Αλληλεπίδραση

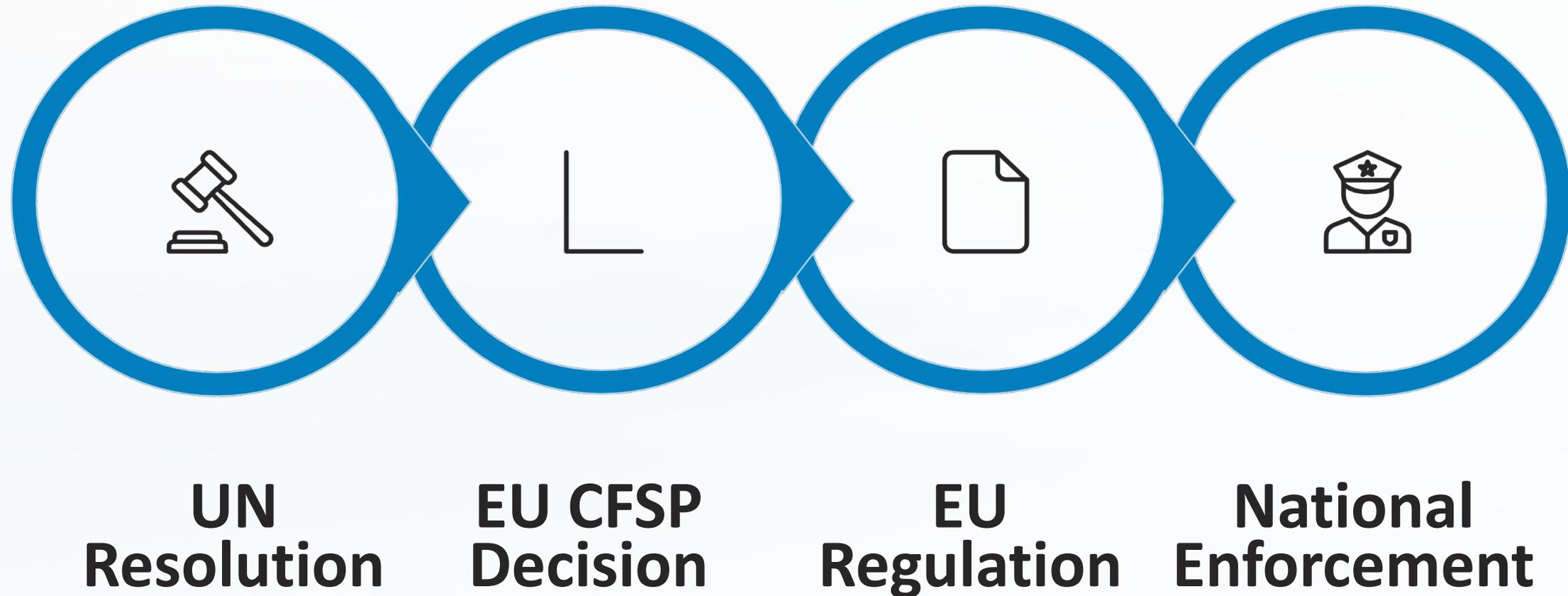
Οι διμερείς επενδυτικές συμφωνίες (BITs) ενσωματώνονται μέσω του Άρθρου 28, δίνοντας το δικαίωμα στους επενδυτές προσφυγής σε διεθνή διαιτησία (π.χ. ICSID) και επιδιώκοντας την εναρμόνιση του εθνικού δικαίου με τις διεθνείς υποχρεώσεις.

- Ενσωμάτωση Διμερών Συμφωνιών (BITs)
- Δικαίωμα προσφυγής σε διεθνή διαιτησία
- Εναρμόνιση εθνικού δικαίου

Εφαρμογή Αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας

Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας (Κεφ. VII ΧΗΕ), όπως εμπορικά εμπάργκο ή ατομικές κυρώσεις, πρέπει να εφαρμοστούν μέσω εθνικής νομοθεσίας. Στην ΕΕ, η διαδικασία περιλαμβάνει πολλαπλά επίπεδα:

Η υπόθεση **Bosphorus κατά Ιρλανδίας** (ΕΔΔΑ 2005) κατέδειξε πώς αλληλεπιδρούν τα επίπεδα: εξετάστηκε η συμβατότητα μέτρου εμπάργκο κατά σερβικού αεροσκάφους με την ΕΣΔΑ, ενώ το μέτρο εφάρμοζε κανονισμό ΕΕ που υλοποιούσε ψήφισμα του ΣΑ ΟΗΕ.

Η Υπόθεση Kadi — Θεμελιώδη Δικαιώματα και Κυρώσεις

Στην υπόθεση **Kadi και Al Barakaat** (ΔΕΕ, C-402/05 P), το Δικαστήριο εξέτασε περιορισμούς περιουσίας κατά υπόπτων τρομοκρατίας — βασισμένους σε ψηφίσματα του ΣΑ — υπό το πρίσμα των θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ. Η απόφαση επιβεβαίωσε ότι ακόμη και μέτρα εφαρμογής αποφάσεων του ΣΑ υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Εθνικό Δίκαιο και Διεθνή Πρότυπα

1

ΑΤΣΑ (ΗΠΑ, 1789)

Παρέχει δικαιοδοσία για αδικοπραξίες αλλοδαπών κατά παράβαση του δικαίου των εθνών. Η απόφαση **Kiobel** (2013) περιόρισε δραστικά το πεδίο εφαρμογής.

2

Ρήτρες συμμόρφωσης

Επενδυτικές συνθήκες απαιτούν από ξένους επενδυτές να τηρούν το δίκαιο του κράτους υποδοχής. Στην υπόθεση **Fraport** (ICSID), αρνήθηκε προστασία λόγω κατάφωρης παραβίασης εθνικού δικαίου.

3

Βιώσιμη ανάπτυξη

Διατρέχει οριζόντια πολλούς τομείς — αποτυπώνεται στο προοίμιο της Συμφωνίας ΠΟΕ και σε συνθήκες εμπορίου και επενδύσεων.

Σύγκριση Εθνικών Δικαίων

Σε πολλές διαφορές είναι κρίσιμο ποιο εθνικό δίκαιο θα εφαρμόσει το δικαστήριο — η επιλογή διέπεται από τους κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του δικάζοντος κράτους. Η «εξωεδαφική» εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας αποτελεί ένα από τα πλέον αμφιλεγόμενα ζητήματα.

Υπόθεση Sensor

Ολλανδικό δικαστήριο αρνήθηκε να εφαρμόσει αμερικανική απαγόρευση εξαγωγών και επέβαλε εκτέλεση σύμβασης βάσει ολλανδικού δικαίου.

Bank Melli Iran v. Telekom Deutschland

Κανονισμός ΕΕ «αποκλεισμού» (blocking regulation) διάσωση σύμβασης ιρανικής τράπεζας, ακυρώνοντας τα αποτελέσματα αμερικανικών κυρώσεων.

ΚΕΦΆΛΑΙΟ 4

Κύριοι Τομείς του Διεθνούς Οικονομικού Δικαίου

Από παραδοσιακή σκοπιά, οι βασικοί τομείς περιλαμβάνουν το διεθνές εμπορικό δίκαιο, το δίκαιο περιφερειακής ολοκλήρωσης, το δίκαιο επενδύσεων, το νομισματικό δίκαιο, τη διεθνή εμπορική διαιτησία, τη διπλή φορολογία, τη διανοητική ιδιοκτησία, τον ανταγωνισμό και την εταιρική κοινωνική ευθύνη.

Α. Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο — Ο ΠΟΕ

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου (ΠΟΕ) αποτελεί τη θεσμική βάση των παγκόσμιων εμπορικών σχέσεων, βασισμένος στη GATT 1947. Στόχοι: μείωση εμπορικών φραγμών, βιώσιμη ανάπτυξη, επαρκές μερίδιο αναπτυσσόμενων χωρών στο διεθνές εμπόριο.

GATT

Μείωση δασμών, εξάλειψη διακρίσεων στο εμπόριο αγαθών.
Γενικές εξαιρέσεις για δημόσια ηθική, υγεία κ.λπ.

TRIPS / SPS / TBT

Πνευματική ιδιοκτησία, υγειονομικά μέτρα, τεχνικοί φραγμοί.

GATS

Ενσωμάτωση υπηρεσιών στο σύστημα ΠΟΕ.

Νέες εντάσεις

Στρατηγικοί ανταγωνισμοί (ΗΠΑ–Κίνα), περιορισμοί εξαγωγών (χάλυβας, πρώτες ύλες, chips), εξαιρέσεις ασφαλείας.

Β. Περιφερειακό Οικονομικό Δίκαιο και ΣΕΣ

Διμερείς και πολυμερείς συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου αλληλεπικαλύπτονται με το δίκαιο ΠΟΕ. Η ΕΕ έχει επιτύχει μοναδικό επίπεδο οικονομικής και πολιτικής ολοκλήρωσης.

ΕΟΧ

Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος

USMCA

Αντικατέστησε τη NAFTA

CPTPP

11 χώρες Ειρηνικού

RCEP

15 χώρες, ~30% παγκόσμιου εμπορίου

CETA

ΕΕ–Καναδάς

MERCOSUR / ASEAN / APEC

Παραδοσιακά περιφερειακά σχήματα

Οι προοπτικές της TTIP (ΕΕ–ΗΠΑ) είναι πρακτικά ανύπαρκτες μετά τη στασιμότητα των διαπραγματεύσεων.

Γ. Διεθνές Δίκαιο Ανταγωνισμού

Ελλείψει αληθινά διεθνούς καθεστώτος ανταγωνισμού, η θέσπιση και εφαρμογή κανόνων ανήκει στα εθνικά όργανα. Η GATS περιέχει στοιχειώδεις κανόνες κατά της κατάχρησης ρυθμιστικών εξουσιών. Διεθνείς συμφωνίες (π.χ. ΕΕ–ΗΠΑ) προβλέπουν αμοιβαία συνδρομή μεταξύ αρχών ανταγωνισμού.

Βασικό σημείο

Η προηγμένη ολοκλήρωση (π.χ. ΕΕ) απαιτεί κοινούς κανόνες ανταγωνισμού, ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων και ελευθερία εγκατάστασης.

Δ. Διεθνές Δίκαιο Επενδύσεων

Καλύπτει την προώθηση ξένων επενδύσεων και την προστασία τους από αδικαιολόγητες παρεμβάσεις του κράτους υποδοχής. Κύριες πηγές: διμερείς επενδυτικές συνθήκες (BITs) και εμπορικές συμφωνίες με επενδυτικό καθεστώς (CETA, Χάρτης Ενέργειας).

Δίκαιη και ίση μεταχείριση

Νομική σταθερότητα, προβλεψιμότητα κρατικής δράσης, δέουσα διαδικασία.

Πρόσφατες τάσεις

Ευρύτερο περιθώριο για εθνικά πρότυπα περιβάλλοντος, υγείας, εργασίας. Περιορισμοί ξένων επενδύσεων σε ευαίσθητους τομείς λόγω στρατηγικών ανταγωνισμών.

Κριτική

Αυταρχικά καθεστώτα αντιδρούν στη διαιτησία· σε βιομηχανικές χώρες, ανησυχίες για νέα περιβαλλοντική νομοθεσία.

Ε. Νομισματικό Δίκαιο και Σταθερότητα Χρηματοπιστωτικού Τομέα

ΔΝΤ

Εποπτεία νομισματικών ρυθμίσεων, συνδρομή σε κράτη με ελλείμματα ισοζυγίου πληρωμών.

Κρυπτονομίσματα

Νέα ρυθμιστική πρόκληση.

ΟΝΕ / Ευρωζώνη

Πρωτοφανής βαθμός νομισματικής και δημοσιονομικής ολοκλήρωσης — αλλά ανεπαρκής σύγκλιση και υπερβολικά ελλείμματα δημιούργησαν ρήγμα.

Προληπτική εποπτεία

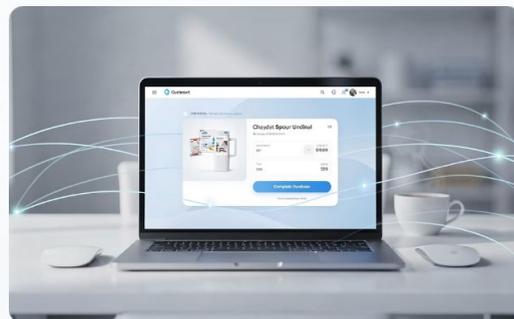
Κίνδυνος μετάδοσης σε ολοκληρωμένες αγορές κεφαλαίων — διεθνή πρότυπα κεφαλαιακών αποθεμάτων.

ΣΤ–Η. Πνευματική Ιδιοκτησία, Εμπορικό Δίκαιο, ΕΚΕ

Πνευματική Ιδιοκτησία

Η Συμφωνία TRIPS σημαντικό βήμα προς καθολικά πρότυπα. Κρίσιμα ζητήματα: πρόσβαση αναπτυσσόμενων χωρών σε φάρμακα, βιο-πατέντες, ανταγωνισμός.

Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο

CISG, διεθνής διαιτησία (κανόνες UNCITRAL), ηλεκτρονικό εμπόριο — αυξανόμενη ανάγκη ενιαίων κανόνων.

Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Ανθρώπινα δικαιώματα, περιβάλλον, εργασία, διαφάνεια. Δέουσα επιμέλεια στην αλυσίδα εφοδιασμού. Κατευθυντήριες ΟΟΣΑ, Αρχές ΟΗΕ.

Δίκαιο και Οικονομικός Ορθολογισμός

Η σύγχρονη διεθνής οικονομική τάξη στοχεύει στην ενεργοποίηση δυνάμεων της αγοράς μέσω εξάλειψης εμπορικών φραγμών. Ωστόσο, το διεθνές δίκαιο δεν εστιάζει στην οικονομική αποδοτικότητα αλλά στον **σεβασμό του ανθρώπινου προσώπου** και στην ευθύνη των κρατών για κοινωνική ισορροπία.

Δεν είναι η ιδέα του *homo economicus* αλλά οι κανόνες για την ατομική ελευθερία, τα κοινωνικά πρότυπα και τον έλεγχο της οικονομικής εξουσίας που θεμελιώνουν το πλαίσιο της οικονομικής τάξης — σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Βασικά Συμπεράσματα

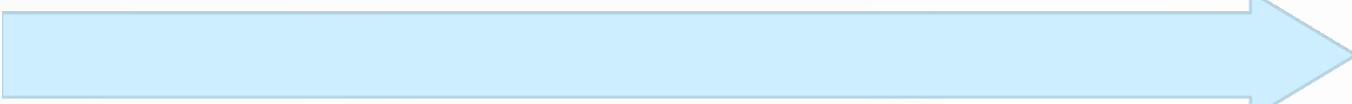
Ευρεία αντίληψη

Το Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο καλύπτει κράτη, οργανισμούς και ιδιώτες — δημόσιο και ιδιωτικό δίκαιο αλληλεπιδρούν.

Εξελισσόμενοι τομείς

Στρατηγικοί ανταγωνισμοί, κρυπτονομίσματα, ΕΚΕ και βιώσιμη ανάπτυξη αναδιαμορφώνουν το πεδίο.

Πολυεπίπεδη αλληλεπίδραση

Διεθνές, ενωσιακό και εθνικό δίκαιο συνυπάρχουν σε πολύπλοκα στρώματα — Kadi, Bosphorus, blocking regulations.

Πρωτείο της ανθρώπινης διάστασης

Τα ανθρώπινα δικαιώματα θέτουν το πλαίσιο για τις οικονομικές επιλογές — όχι το αντίστροφο.